

**De la omul exterior
la omul interior.**

Antropologia
spirituală a
Sfântului Ioan Casian

Pr. Dr. Florin-Ciprian Petre (n. 1981), în prezent preot slujitor la Capela Spitalului Clinic de Psihiatrie *Prof. Dr. Alexandru Obregia* din București și lector asociat la Facultatea de Limbi și Literaturi străine, în cadrul Masteratului de *Studii Religioase. Texte și tradiții*, este un teolog și cercetător cu studii de masterat și doctorat la Universitatea din Strasbourg (Franța), studii încununuate cu primirea titlului de doctor în Teologie. Lucrarea sa de doctorat cu titlul *De l'homme extérieur à l'homme intérieur: l'anthropologie spirituelle de Saint Jean Cassien*, susținută în data de 15 februarie 2019, a fost publicată la *Les Éditions du Cerf* în luna noiembrie a anului 2021, iar în anul 2023 a fost premiată de Academia Română cu premiul „Dumitru Stăniloae” la secțiunea „Filosofie, teologie, psihologie și pedagogie”. În anul 2022 a publicat, la Editura *Cuvântul Vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, volumul *Cum se rugau Sfinții Isibaști? Sf. Simeon Nou Teolog, Sf. Nichifor din Singurătate, Sf. Grigorie Sinaitul și Sf. Grigorie Palama*. De asemenea, în anul 2025 a coordonat volumul *Drumul spre Înviere. De la Sâmbăta lui Lazăr la Sâmbăta Mare*, apărut la Editura *Basilica* a Patriarhiei Române.

Domeniile sale de cercetare sunt teologia patristică, istoria monahismului din primele secole creștine, bioetica, precum și abordarea unor teme din perspectiva intersecției dintre psihologie și teologie.

Preot Dr. Florin-Ciprian PETRE

De la omul exterior la omul interior.

Antropologia
spirituală a
Sfântului Ioan Casian

Redactori: Preot Radu HAGIU,
Sebastian NAZĂRU

Layout: Daniela Gabriela PASCU

Coperta: Preot Radu HAGIU

Ilustrație copertă: Miniatură din *Menologion*-ul lui Vasile al II-lea Macedoneanul,
Mss. Vaticanus graecus 1613.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PETRE, FLORIN-CIPRIAN

De la omul exterior la omul interior: antropologia spirituală a Sfântului
Ioan Casian / preot dr. Florin-Ciprian Petre. - București: Cuvântul vieții, 2025
Conține bibliografie
ISBN 978-630-6738-25-0

2

929

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Editurii *Cuvântul Vieții*.
Orice reproducere, totală sau parțială, fără acordul scris al editorului, multiplicarea
prin orice mijloace și sub orice formă, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte
fapte similare reprezintă încălcări ale legislației cu privire la protecția proprietății
intelectuale și se pedepsesc conform *Legii drepturilor de autor*.

© 2025 Editura *Cuvântul Vieții*
Intrarea Miron Cristea, nr. 9, Sector 4, București
+40729 80 30 30
editura@arhiepiscopiabucurestilor.ro

CUPRINS

Prolegomene pentru dialog / 11

Introducere / 21

Stadiul actual al cercetărilor istorico-teologice cu privire la Sfântul Ioan Casian / 22

Problematika / 24

Structura cercetării / 24

PARTEA I

Sfântul Ioan Casian, o operă dedicată vieții monahale

Cap. 1. Experiența trăită a vieții monahale și opera Sfântului Ioan Casian / 29

Un *curriculum vitae* al Sfântului Ioan Casian / 30

Patria sa / 32

Betleem / 33

Șederea în deșertul egiptean / 35

Constantinopol / 37

Roma / 38

Marsilia / 40

Opera Sfântului Ioan Casian / 40

Cap. 2. Învățătura despre cele două tipuri de viață duhovnicească conform

Sfântului Ioan Casian / 45

Πρακτική sau *actualis vita* în gândirea Sfântului Ioan Casian / 46

Cunoașterea practică și cunoașterea duhovnicească / 49

Σκοπός/destinatio și *τέλος/finis* / 53

Surse biblice și patristice / 60

Iacov și Israel / 60

Marta și Maria / 63

Pildele lui Solomon, Ecclesiasticul și Cântarea Cântărilor / 67

Binomul cenobit – anahoret: o corespondență a cuplului *πρακτική – θεωρητική* / 72

Lista categoriilor de monahi / 72

Viața mixtă / 77

PARTEA A II-A
Omul din afară (*homo exterior*)

Introducere: Instrumentele ascetice. Rolul lor în manifestarea omului exterior / 87

Cap. 3. Îmbrăcămintea monahală și simbolismul ei / 91

Hainele monahului în cele două liste, evagriană și casiniană / 91

Brăul sau cingătoarea (*zonae, cingulum*) / 93

Gluga sau culionul (*cucullus, κουκούλλιον*) / 96

Tunica (*colobium, κολοβίον*) / 97

Șalul țesut din fir de lână (*subcinctoria, redimicula, rebracchiatoria, ἀνάλαβος*) / 98

Mantaua sau pelerina (*mafors*) / 99

Melota (pielea de oaie – *μηλωτής, melotis*) sau pera (desaga de cerșetor)

și toiagul (*ράβδος, baculus*) / 100

Sandalele (*gallicae*) / 102

Din nou despre cingătoare (*zona, cingulum*) / 104

Cap. 4. Postul / 106

Lăcomia și manifestările ei: lupta împotriva acestui viciu prin post / 107

Rație și meniu / 118

Asceza alimentară: o modalitate de a accede la dragoste (*caritas*) / 123

De la postul trupesc la postul spiritual / 126

Gastrimargia – un simbol al păcatului strămoșesc / 131

Cap. 5. Lucrul mâinilor – un instrument al ascezei / 134

Opus manuum: originile sale în mediul monahal / 135

Despre *opus* versus *labor* – o scurtă analiză a termenilor / 139

Opus manuum – influența modelului paulin și viziunea casiniană / 140

Akedia: definiție, forma latinizată și concepția spirituală casiniană / 145

Lucrul mâinilor – principalul remediu pentru akedie: o terminologie medicală

folosită de Sfântul Ioan Casian / 152

„Munca manuală”, punct de antiteză între două tradiții monahale / 158

Cap. 6. Castitatea, o etapă decisivă a vieții ascetice / 160

Sexualitatea, manifestarea naturii: *motus carnalis* sau *motus corporalis* / 160

Poluțiile și visele erotice / 162

Cauzele poluțiilor / 167

Continens și *castus*: etimologii și distincție / 169

Cele șase grade sau stări ale castității / 177

Primul grad / 179

Al doilea și al treilea grad / 179

Al patrulea grad / 179

Al cincilea grad / 180

Al șaselea grad / 180
 Un grad mai presus de celelalte / 181
Concluzii / 183

PARTEA A III-A
Omul lăuntric (*homo interior*)

Cap. 7. Sensul lui *homo interior* plecând de la binomul exterior – interior / 187
 O nouă pereche de termeni: *uisibilis – inuisibilis* / 189
 Vocația omului lăuntric (*homo interior*): de la Iacov la Israel / 191
 Dihotomie sau armonie? / 193

Cap. 8. *Homo interior* exprimat prin *cor* / 198
 Noțiunea de *homo interior* asimilată conceptului de *cor* / 198
 Dimensiunea interiorității exprimată prin „ascunzișurile inimii” / 201
 Inima: lăcaș pentru Dumnezeu și templu al Duhului Sfânt / 207

Cap. 9. Conceptul de *cor* și cel de *mens* (νοῦς) în vocabularul casinian / 217
 Procesul de curățire a inimii (*cor*) și a minții (*mens*) / 217
Mens și *νοῦς* / 219
Puritas cordis și noțiunile conexe / 222
 Humilitas / 223
 Paradigma smereniei lui Hristos / 228
 Tranquillitas / 230
 Stabilitas / 239
 Constantia / 240
 Immobilis/immobilitas / 247
 Patientia / 248
 Caritas / 252
Puritas cordis, „cale” de trecere de la omul exterior la omul interior / 259
 Necurăția inimii sau păcatul, piedică în calea împlinirii vieții duhovnicești / 259
 Importanța curăției inimii pentru creșterea duhovnicească / 261

Cap. 10. Discernerea gândurilor (*discretio* / διακρισις) / 262
 Noțiunea de *discretio* în *Așezămintele mănăstirești* / 263
 Procesul discernământului în *Convorbirile duhovnicești* / 269
 Triplul principiu al gândurilor: *discretio* ca fundament al cercetării conștiinței / 270
Mimesis și cele patru niveluri de discernământ / 271

Cap. 11. De *discretione* – o convorbire dedicată discernământului / 279
 Un preambul la *De discretione* / 279
 Darul divin al *discretio spiritum*: cuvintele lui Pavel și Antonie / 280

O definiție: *discretio* – „cale de mijloc și justă între excese” / 283

Condițiile de dobândire a discernământului / 292

Concluzii / 297

PARTEA A IV-A

Rugăciunea, culme a contemplației

Cap. 12. Rugăciunea în Așezămintele mănăstirești și Convorbirile duhovnicești / 300

Practica rugăciunii în Așezăminte – *oratio in coenobia* / 300

Oratio în Așezămintele mănăstirești – o pregustare a *oratio iugis* și *oratio ignita* din Convorbirile duhovnicești / 302

Tema rugăciunii în tratatele despre cele opt vicii capitale / 310

Rugăciunea neîncetată și contemplativ-extatică în Convorbiri duhovnicești: o privire de ansamblu / 315

Cap. 13. Rugăciunea curată-contemplativă-neîncetată în tratatele IX-X din Convorbiri duhovnicești / 328

Definirea rugăciunii ca „înalt turn duhovnicesc” / 329

Fundamentele rugăciunii curate / 332

Sufletul reprezentat ca un fulg fin sau o pană ușoară / 334

Un catalog al diverselor forme de *oratio* / 337

Cele patru forme de rugăciune: *1 Timotei 2, 1* / 339

Obsecrationes / *δεήσεις* / 340

Orationes / *προσευχαι* / 340

Postulationes / *ἐντεύξεις* / 342

Gratiarum actiones / *εὐχαριστια* / 343

Fundamentul hristologic al rugăciunii / 345

Rugăciunea Domnească (*Pater*) și rolul său în creșterea duhovnicească / 346

Metoda monologică prin *formula pietatis* din *Psalmul 69, 1* / 348

Cap. 14. Rugăciunea de foc (*oratio ignita*) / 358

Rugăciunea de foc ca o pregustare a unirii în dragostea lui Dumnezeu / 362

Compunctio și *lacrimae*: semne distinctive ale rugăciunii extatice / 367

Cuvântul Sfântului Antonie cel Mare – introducere în experiența *excessus mentis* / 374

Starea extatică de rugăciune – *excessus mentis* / 376

Gânduri finale despre învățătura casiniană privind rugăciunea / 379

Concluzii / 381

Bibliografie / 385

LISTĂ DE ABREVIERI

<i>Așezăminte</i>	<i>Așezămintele mănăstirești</i> , în: SF. IOAN CASIAN, <i>Scrieri alese. Așezămintele mănăstirești și Convorbiri duhovnicești</i> , trad. de V. Cojocar și D. Popescu, prefață, studiu introductiv și note de N. Chițescu, (Părinți și Scriitori bisericești, 57), București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, pp. 109-265.
<i>CCSL</i>	<i>Corpus Christianorum, Series Latina</i>
<i>Conlationes</i>	<i>Conférences I-VII</i> , texte latin, introd., trad. et notes par E. Pichery, (Sources chrétiennes, 42), Paris, Cerf, 1955; <i>Conférences VIII-XVII</i> , texte latin, introd., trad. et notes par E. Pichery, (Sources chrétiennes, 54), Paris, Cerf, 1958; <i>Conférences XVIII-XXIV</i> , texte latin, introd., trad. et notes par E. Pichery, (Sources chrétiennes, 64), Paris, Cerf, 1959.
<i>Convorbiri</i>	<i>Convorbiri duhovnicești</i> , în: SF. IOAN CASIAN, <i>Scrieri alese. Așezămintele mănăstirești și Convorbiri duhovnicești</i> , trad. de V. Cojocar și D. Popescu, prefață, studiu introductiv și note de N. Chițescu, (Părinți și Scriitori bisericești, 57), București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, pp. 305-746.
<i>Institutiones</i>	<i>Institutions cénobitiques</i> , texte latin revu, introduction, traduction et notes par Jean-Claude Guy, (Sources chrétiennes, 109), Paris, Cerf, 1965.
<i>OCA</i>	<i>Orientalia Christiana Analecta</i>
<i>PG</i>	<i>Patrologia graeca</i>
<i>PL</i>	<i>Patrologia latina</i>
<i>PO</i>	<i>Patrologia Orientalis</i>
<i>PSB</i>	<i>Părinți și Scriitori bisericești</i>
<i>SA</i>	<i>Studia Anselmiana</i>
<i>SC</i>	<i>Sources chrétiennes</i>
<i>SO</i>	<i>Spiritualité orientale</i>
<i>VM</i>	<i>Vie monastique</i>

PROLEGOMENE PENTRU DIALOG

În vremurile noastre, marcate de tulburare lăuntrică și frământări identitare, redescoperirea rădăcinilor spirituale ale omului devine nu doar un exercițiu academic, ci o nevoie vie. Depresia, alienarea și fragmentarea interioară par a fi bolile sufletului contemporan, iar omul de azi – adesea copleșit de multitudinea de „voci” și gânduri contradictorii – tânjește după unitate lăuntrică și sens. În acest context, întoarcerea la înțelepciunea Părinților deșertului, precum Sfântul Ioan Casian, nu este o evadare în trecut, ci un dialog fertil cu o tradiție care pătrunde în adâncurile sufletului uman. De la omul exterior la omul interior – călătoria propusă de Sfântul Ioan Casian și reconstituită în paginile acestei lucrări – răspunde frământărilor actuale, arătând cum drumul spre inima curățită este totodată drumul spre vindecare și împlinire personală. Ceea ce monahii din vechime numeau lupta cu gândurile (*logismoi*) sau dobândirea discernământului duhovnicesc (*diakrisis / discretio*) corespunde, într-un limbaj nou, căutărilor psihologiei contemporane de a înțelege și trata criza sensului, depresia și dezintegrarea eului. Lucrarea de față ne invită la această întâlnire providențială între două perspective – cea ascetică și cea psihologică –, ambele încercând să restaureze unitatea lăuntrică a omului rănit.

Autorul acestei cărți, Părintele Florin-Ciprian Petre, s-a format intelectual și spiritual la confluența acestor orizonturi. Teolog și slujitor al Bisericii, el face parte din generația tânără de cercetători care redescoperă comorile patristice cu rigoare academică și sensibilitate pastorală. Studiile doctorale întreprinse la Universitatea din Strasbourg și-au aflat punctul maxim în lucrarea *De l'homme extérieur à l'homme intérieur. L'anthropologie spirituelle de saint Jean Cassien*, publicată în limba franceză la prestigioasa editură Cerf. Această cercetare, rod al unei lecturi pătrunzătoare a textelor casinian, a fost recunoscută pentru valoarea ei științifică și originalitatea perspectivei – volumul a fost distins cu un premiu al Academiei Române, semn al impactului și al recunoașterii internaționale de care se bucură contribuția autorului. Traducerea în limba română, realizată de autorul însuși și publicată la Editura „Cuvântul Vieții” cu binecuvântarea Părintelui Patriarh Daniel, face ca această cercetare să devină rod al Bisericii și pentru credincioșii de acasă, nu doar pentru mediul academic occidental. Astfel, lucrarea se întoarce „acasă”, devenind o punte între cercetare și viața spirituală a Bisericii.

Parcursul Părintelui Florin-Ciprian Petre nu este însă doar cel al unui cărturar izolat în bibliotecă, ci și al unui om angajat în viața Bisericii și în dialogul cu suferința contemporană. Hirotonit în 2024 ca preot de caritate al Capelei Spitalului de Psihiatrie „Prof. Dr. Alexandru Obregia” din București, Părintele Florin Petre se află în prima linie a pastorației celor ce se confruntă cu tulburări psihice, văzând zi de zi cum terapiile sufletului și cele ale minții trebuie să concluzioneze. În același timp, formarea sa continuă în domeniul bioeticii, prin programul de masterat „Bioetica – Morală, Etică și Deontologie” urmat la Cluj-Napoca, arată preocuparea de a ancora reflecția teologică în marile dileme medicale și morale actuale. Toate aceste aspecte ale parcursului autorului își pun amprenta asupra tonului și profunzimii lucrării de față: suntem încredințați că avem înaintea noastră un text născut atât din studiu asiduu, cât și din înțelegere compătimitoare a omului concret, aflat în suferință și căutare.

Esența tezei dezvoltată în această carte constă în articularea antropologiei spirituale a Sfântului Ioan Casian și relevanța ei pentru omul de azi. Pornind de la scrierile fundamentale casiniene – „Instituțiile (Instituțiile cenobitice)” și „Convorbirile duhovnicești” – autorul identifică și urmărește „firul roșu” al viziunii despre devenirea omului în Hristos. Această viziune se structurează, potrivit analizei sale, în patru trepte sau etape majore: *homo exterior* (omul exterior), urmat de *puritas cordis* (curăția inimii), care pregătește nașterea *homo interior* (omul lăuntric), culminând în experiența *oratio ignita* – „rugăciunea aprinsă” sau contemplativă. În aceste patru etape, deslușim traseul de la exterioritatea dispersată a omului căzut la interioritatea unificată prin har și asceză, până la comuniunea mistico-liturgică cu Dumnezeu. Purificarea inimii apare ca pivot al întregului demers: este nu doar o treaptă intermediară, ci condiția indispensabilă a vederii lui Dumnezeu – „Feriți-vă cei curați cu inima, căci aceia vor vedea pe Dumnezeu” (*Matei* 5, 8). Sfântul Ioan Casian însuși subliniază că toate nevoințele ascetice au ca țintă imediată această curăție a inimii, fără de care ținta finală – Împărăția lui Dumnezeu – nu poate fi atinsă. Prin urmare, antropologia sa spirituală este una dinamică și teleologică: omul este chemat la o transformare profundă, de la starea sa exterioară, prins în patimi și preocupări trecătoare, la starea de om lăuntric, luminat de prezența harului și a rugăciunii neîncetate.

Pe parcursul lucrării, autorul pune în lumină numeroase concepte și termeni din bogatul lexic duhovnicesc casinian, evidențiind nu doar sensul lor istoric, ci și potențialul lor de dialog cu limbajul modern al psihologiei. Astfel, cititorul va regăsi analizate în profunzime fenomene precum *logismoi* – acele „gânduri-păcat” sau impulsuri care bombardează conștiința omului și stau la rădăcina tulburărilor sale sufletești. Într-o epocă în care psihoterapia cognitivă studiază intens tiparele gândirii negative și distorsiunile cognitive ce întrețin depresia sau anxietatea, faptul că un Părinte al deșertului din secolul al V-lea a elaborat deja o nosologie a gândurilor nocive este cu adevărat uimitor. Sfântul Ioan Casian, urmând pe Avva Evagrie, a enumerat opt

asemenea logismoi fundamentali – de la lăcomia pântecelui până la mândrie – pe care i-a descris nu în termeni simplist-morali, ci cu finețe clinică, am spune, ca pe niște simptome ale unei maladii spirituale ce necesită discernământ și tratament duhovnicesc. Virtutea discernământului (*discretio*), căreia Sfântul Casian îi acordă o importanță capitală, este prezentată aici drept acel simț al măsurii și al orientării interioare fără de care niciun progres autentic nu este posibil – un fel de echilibru interior comparabil cu sănătatea psihologică a persoanei. Departe de a fi o simplă virtute printre altele, discernământul este numit de Casian „mama și păzitoarea tuturor virtuților”, pentru că prin el sufletul se ordonează, separând gândurile sănătoase de cele vătămătoare, evitând atât laxismul, cât și extremismul ascetic. Din abordarea autorului reiese cum această prudență duhovnicească are ecou în abordările contemporane ale sănătății mintale, unde echilibrul emoțional și capacitatea de introspecție lucidă feresc persoana atât de apatie, cât și de *burnout*-ul rezultat din perfecționisme dezordonate.

Un alt aspect de mare finețe abordat în carte este relația dintre inimă și minte – *cor* și *mens* în limbajul casinian. Tradiția răsăriteană, din care se adapă și Ioan Casian, nu opune inima și rațiunea, ci le unește într-o sinteză armonioasă: inima, ca nucleu al persoanei, devine sălaş al minții curățite și al prezenței lui Dumnezeu. Omul interior despre care vorbește Sfântul Ioan Casian este, de fapt, omul lăuntric unificat, în care gândirea (*mens*) s-a coborât în inimă (*cor*) prin rugăciune și har, realizând acea stare de integritate duhovnicească pe care psihologia ar numi-o azi un sine unificat și coerent. În contrast, omul exterior trăiește într-o permanentă scindare lăuntrică – mintea risipită în afară, inima golită de sens – stare ce amintește de ceea ce psihologii descriu ca fragmentare interioară sau lipsă de identitate unificatoare. Lectura atentă a operei casiniene, propusă de autor, ne arată cum purificarea inimii conduce la restaurarea acestei unități originare a persoanei: odată ce patimile sunt curățate, iar gândurile limpezite, inima și mintea încetează să se mai războiască, iar pacea lăuntrică – semnul prezenței Duhului – se așterne. Rugăciunea lăuntrică, pe care Casian o numește „rugăciune aprinsă” (*ignita oratio*), este expresia supremă a acestui echilibru: o rugăciune care izvorăște din adâncul inimii transfigurate și care întreține, ca un foc sacru, unitatea ființei și comuniunea cu Dumnezeu. Autorul subliniază că această stare nu este rezervată doar monahilor din vechime, ci rămâne o vocație universală: aceea de a deveni, fiecare, din oameni exteriori fragmentați, oameni lăuntrici plini de lumină.

Lucrarea de față are darul de a atinge inimile cititorilor cultivați, tocmai prin caracterul ei profund meditativ și actual. Sfântul Ioan Casian – acest Părinte al Bisericii care, potrivit istoricilor, s-a născut pe meleagurile Dobrogei noastre – este readus în prim-plan ca martor și interlocutor al frământărilor noastre de astăzi. În paginile cărții, el dialoghează peste veacuri cu psihologia modernă, iar autorul mijlocește această întâlnire cu finețe și discernământ, evitând atât idealizarea facilă a trecutului, cât și simplificarea problemelor prezentului. Demersul interdisciplinar al Părintelui

Florin Petre arată că teologia patristică nu este un tezaur închis în muzeu, ci o tradiție vie, capabilă să ofere perspective și soluții în fața majorelor probleme spirituale, sociale, etice și medicale cu care se confruntă lumea de astăzi. În mod special, comparația dintre akedia monahilor și depresia contemporană se dovedește revelatoare: Ioan Casian, spre deosebire de mulți autori ai epocii sale, a calificat explicit akedia drept o patologie a sufletului, o boală în sens propriu, nu doar un păcat moral. Această intuiție – că stările sufletești maladive trebuie tratate cu aceeași seriozitate ca bolile trupului – anticipează întrucâtva abordarea medicală de azi asupra depresiei și ne invită să nu mai stigmatizăm suferința psihică, ci să o îngrijim cu aceeași compasiune și responsabilitate. Prin astfel de paralele, cartea evidențiază fructuosul teren comun dintre ascetica răsăriteană și psihoterapia modernă, teren pe care se pot întâlni terapeutul și duhovnicul, medicul și teologul, spre a sluji împreună vindecării omului total, trup și suflet.

Legătura dintre reflecția teologică a autorului și angajamentul său pastoral conferă textului un timbru aparte. *Nu avem de-a face doar cu o analiză erudită a unor concepte vechi, ci cu o reflecție însuflețită de experiența de prim front în acompanierea celor suferinzi.* Părintele Florin Petre scrie cu convingerea, că adevărul duhovnicesc trebuie să coboare în arena vieții, acolo unde omul concret se zbate între deznădejde și speranță. Pagini întregi par străbătute de această respirație caldă a milostivirii pastorale, de dorința de a oferi o mângâiere și o călăuzire celor rătăciți în noaptea sufletului. *Se simte, în substratul discursului academic, glasul păstorului care cunoaște numele durerilor de azi și caută, în lumina Sfinților Părinți, remedii pentru ele.* În mod cert, implicarea autorului în pastorația din spitalul de psihiatrie și în domeniul bioeticii nu este aici un simplu detaliu biografic, ci cheia unei autenticități: el întrupează prin propria slujire puntea dintre teorie și practică, dintre idealul ascetic al curăției inimii și nevoile stringente ale celor ce se confruntă cu depresiile, adicțiile sau lipsa de sens. Astfel, cartea de față nu este importantă doar pentru istorici ai spiritualității, ci și pentru psihologi, medici sau preoți care caută un limbaj comun și o înțelegere mai adâncă a suferinței umane. Ea demonstrează că dialogul dintre spiritualitate și știința despre om nu numai că este posibil, dar este deosebit de rodnic. Așa cum subliniază autorul însuși, în lupta actuală cu flagelul depresiei este nevoie atât de expertiză duhovnicească, cât și de cunoaștere psihologică, adică de o asistență împletită, în conlucrare, a preotului și a specialistului. *Cartea de față oferă un model concret de asemenea conlucrare: o punere în dialog a limbajului ascetic al Părinților cu limbajul terapeutic modern, spre deschiderea unor orizonturi noi de înțelegere și acțiune.*

În concluzie, stilul dens și meditativ al autorului, îmbinând rigoarea academică cu vibrația vie a experienței spirituale, oferind cititorului pagini bogate în nuanțe și sensuri. Fără a recurge la expuneri aride sau enumerări seci, textul curge asemenea unui râu limpede prin peisajul complex al sufletului omenesc, scoțând la iveală atât

abisurile acestuia, cât și înălțimile la care este chemat. Cititorul va simți, parcurgând aceste capitole, că este însoțit de un călăuzitor sigur: pe de o parte, Sfântul Ioan Casian – cu autoritatea și înțelepciunea sa ancestrală – și, pe de altă parte, autorul însuși – cu delicatețea și discernământul unui om al secolului XXI care știe să asculte și să traducă vechile adevăruri în limbajul nevoilor noastre contemporane. Această întâlnire fericită face ca lucrarea de față să fie nu doar un studiu despre trecut, ci și o oglindă în care omul de astăzi își poate întrevedea chipul autentic, dincolo de înstrăinarea exterioară, pregătindu-se să devină om interior, purtător al luminii dumnezeiești.

Îl felicităm pe părintele Florin-Ciprian Petre pentru maturitatea, rigoarea și sensibilitatea acestui demers. Parcursul său – de la studiile despre Sfântul Ioan Casian și Sfântul Grigorie Palama, la cercetările de bioetică, până la slujirea ca preot de caritate la Obregia – arată o unitate interioară: aceea de a pune teologia în slujba vieții, de a transforma cercetarea într-un drum de mântuire și de însoțire a oamenilor.

Recomandăm această carte cu căldură tuturor celor dornici să înțeleagă mai profund mecanismele sufletului și să descopere, prin ele, calea spre vindecare și îndumnezeire. Ea se așază în rândul demersurilor binecuvântate ce reaprind, în inimile noastre, dorul după Dumnezeu, izvorul unității și al vieții depline. Într-o lume care adesea ne dezbină lăuntric, paginile acestei cărți lucrează ca un balsam al împăcării sufletești și ca un far călăuzitor către adâncul inimii, unde ne așteaptă, neschimbat, Domnul vieții.

Conf. univ. dr. † **BENEDICT (Vesa)**
Episcopul Sălajului

SE.
CUV.

IOAN
CASIAN

Soției mele, Cătălina-Ștefania.

*În amintirea părinților mei,
Ștefan și Teodora.*

INTRODUCERE

Al IV-lea secol creștin marchează o perioadă extrem de fecundă din punct de vedere teologic și pentru istoria creștinismului, motiv pentru care a fost supranumit „epoca de aur a patristicii”. În această perioadă au înflorit monahismul răsăritean și literatura ascetică. Sfântul Ioan Casian, autorul scrierilor care se află în centrul cercetării noastre, trăiește într-o perioadă aflată la confluența a două secole esențiale atât pentru istoria gândirii teologice, cât și pentru dezvoltarea monahismului, în special a celui occidental, asupra căruia monahul străromân va avea o mare influență.

Deși viața sa rămâne puțin cunoscută, se știe că Sfântul Ioan Casian, în călătoria în Palestina și în deșertul Egiptului, a căpătat o profundă experiență duhovnicească prin întâlnirile pe care le-a avut cu Părinții pustiei. Această experiență va fi transmisă ulterior monahilor latini prin cele două lucrări ale sale, *Așezămintele mănăstirești* și *Convorbirile duhovnicești*, care fac din autorul nostru un adevărat purtător de cuvânt al tradiției monahale răsăritene. Prin sosirea sa în Occident, Sfântul Ioan Casian devine conștient de o realitate esențială, în condițiile în care aici monahismul nu se dezvoltă cu aceeași dinamică ca monahismul răsăritean, marcat de marii săi întemeietori – Sfinții Antonie, Pahomie și Vasile cel Mare. Pentru a umple acest gol, Sfântul Ioan Casian alcătuiește aceste lucrări, prin intermediul cărora avem posibilitatea să-i cunoaștem viziunea antropologică și teologică cu privire la viața monahală.

Importanța acestui teolog pentru istoria gândirii teologice și, mai precis, pentru mediul monahal este evidentă, întrucât a influențat semnificativ toată literatura ulterioară. Cu toate acestea, multe elemente ale operei sale nu au fost încă analizate. Este cazul discursului casinian referitor la structura ființei umane și la progresul său duhovnicesc, pe care vom încerca să-l prezentăm într-un mod atât analitic, cât și sistematic. Sfântul Ioan Casian pune în dialog tradițiile monahismului oriental și occidental și devine o punte între acestea două; de aceea, obiectivul nostru primordial este să evidențiem cele două „căi” ale acestei mișcări cu privire la viziunea teologică asupra persoanei umane, dar și pentru a identifica aspectele comune, fondul și caracteristicile specifice fiecăruia, precum și eventualele opoziții ale acestora. Ceea ce ne interesează în primul rând este prezentarea pe care o face autorul nostru aspectelor

hristologice și mistice ale antropologiei, prin intermediul gândirii Părinților pustiei: ființa umană este percepută ca o persoană pusă într-o neconținută stare de rugăciune și care tinde spre scopul final, și anume unirea cu Dumnezeu, Creatorul său. Ne vom concentra, așadar, atenția, pe parcursul cercetării noastre, asupra problematicii desăvârșirii duhovnicești a omului și a căilor sau etapelor de urmat pentru a o realiza, conform învățăturii antropologico-spirituale a Sfântului Ioan Casian.

Stadiul actual al cercetărilor istorico-teologice cu privire la Sfântul Ioan Casian

Numărul de studii și lucrări academice dedicate scrierilor Sfântului Ioan Casian a crescut considerabil începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea. La începutul secolului al XXI-lea are loc o resuscitare a interesului pentru acest autor și pentru opera sa teologică și spirituală.

În primul rând, la baza cercetărilor noastre au stat ediția recentă și traducerea operei sale; folosim în principal cele două scrieri traduse în franceză și disponibile în colecția *Sources chrétiennes*, volumele 42, 54, 64 (*Conlationes*) și 109 (*Institutiones*)¹; introducerile și comentariile lui J.-Cl. Guy și E. Pichery au constituit un punct de plecare pentru lectura noastră inițială.

Cel mai adesea, studiile consacrate gândirii Sfântului Ioan Casian în ultimele decenii s-au limitat la prezentarea vieții și operei autorului nostru, fără a dezvolta diferitele aspecte ale teologiei sau antropologiei sale spirituale, cum este, de exemplu, cazul monografiilor lui J.-C. Guy, L. Cristiani sau O. Chadwick². Dintre studiile mai recente care abordează direct elemente fundamentale ale antropologiei sale amintim

¹ Conform Michel OLPHE-GALLIARD, „Cassien”, în: Marcel VILLER ET ALII (eds.), *Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique*, tome II (1953), col. 275. *Convorbirile și Așezămintele mănăstirești* au fost publicate împreună la Basel în 1485, apoi la Veneția în 1491 și din nou la Basel în 1497. A se vedea: J.-Cl. GUY, „Introduction”, în: *Institutiones*, p. 12. Edițiile și reeditările *Așezămintelor mănăstirești* sunt extrem de numeroase, cele mai notabile fiind cele de la Anvers (1578) și de la Roma (1588) și, în cele din urmă, cea de la Douai (1616, *Gazet*), care va fi reluată în *PL* 49. În 1888, M. Petschenig a publicat prima ediție critică a *Așezămintelor mănăstirești*, (*Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, 17) și el este cel care a făcut pentru prima dată o alegere limitată între manuscrisele foarte numeroase ale *Așezămintelor mănăstirești*, reținând doar șapte (vezi lista din *Institutiones*, p. 12). În ceea ce privește edițiile *Convorbirilor duhovnicești*, Galliard ne spune că acestea au fost publicate la Bruxelles de către Frații Vieții Comune (*Fratres vitae communis*) în 1476-1478. Ca și în cazul *Așezămintelor*, textul *Conlationes* este, de asemenea, cel al lui Petschenig (de remarcat că la sfârșitul fiecărui volum al *Convorbirilor* din colecția *Sources chrétiennes* există o listă a lecțiilor textuale preferate de Petschenig).

² Jean-Claude GUY, *Jean Cassien. Vie et doctrine spirituelle*, Paris, P. Lethielleux, 1959; Léon CRISTIANI, *Jean Cassien. La spiritualité du désert*, Lyon, Fontenelle, 1946; Owen CHADWICK, *John Cassian*, Cambridge University Press, 1968. Aspectele biografice ale Sfântului Ioan Casian vor fi abordate în primul capitol, „Experiența trăită a vieții monahale și opera Sfântului Ioan Casian”.